

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU

Rīgā

2007. gada 4. janvārī

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: rīcības sēdes priekšsēdētājs Aivars Endziņš, tiesneši Romāns Apsītis, Aija Branta, Juris Jelāgins un Gunārs Kūtris,

2007. gada 4. janvāra rīcības sēdē, izskatot lietu Nr. 2006-14-01 „Par likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 8. un 9. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91. un 109. pantam”,

konstatēja:

1. 2006. gada 18. jūlijā Latvijas Republikas Satversmes tiesas (turpmāk – Satversmes tiesa) 3. kolēģija ierosināja lietu Nr. 2006-14-01 pēc Staņislava Kušnera konstitucionālās sūdzības.

Konstitucionālajā sūdzībā apstrīdēta likuma “Par valsts pensijām” (turpmāk – Pensiju likums) pārejas noteikumu 8. un 9. punkta (turpmāk – apstrīdētās normas) atbilstība Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1., 91. un 109. pantam.

Pensiju likuma pārejas noteikumu 8. punkts noteic pensijas piešķiršanai nepieciešamā vecuma paaugstināšanas kārtību pārejas periodā, līdz tiek sasniegts Pensiju likuma 11. pantā noteiktais vecums. Proti: “vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamais vecums, kāds līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai bija noteikts 1990. gada 29. novembra likuma „Par valsts pensijām” 8. panta otrajā punktā un 9. – 12. pantā, 1996. gadā ir paaugstināms par vienu gadu, un ar katra nākamā gada 1. jūliju tas pieaug par sešiem mēnešiem, līdz tiek sasniegts 62 gadu vecums. Vecuma pensijas

piešķiršanai nepieciešamais vecums vīriešiem – no 60 līdz 62 gadiem – ar 2000.gada 1.janvāri pieaug pakāpeniski – ar katra gada 1.janvāri par sešiem mēnešiem.”

Pensiju likuma pārejas noteikumu 9. punkts noteic, ka “izdarot grozījumus apdrošināšanas iemaksu tarifos, pārtraucama turpmāka apdrošināšanas stāža noteikšana, kas dod tiesības uz pensiju ar atvieglotiem noteikumiem par darbu sevišķi kaitīgos un sevišķi smagos darba apstākļos vai kaitīgos un smagos darba apstākļos, saglabājot tiesības uz pensiju ar atvieglotiem noteikumiem par agrāk nostrādāto laiku, ievērojot vecumu, kāds norādīts šo pārejas noteikumu 8. punktā”.

Savukārt Pensiju likuma pārejas noteikumu 10. punkts noteic pensijas aprēķināšanai uzkrātā pensijas kapitāla indeksācijas kārtību līdz 2006. gadam. Proti, personām, kuras ir strādājušas darbos ar sevišķi kaitīgiem un sevišķi smagiem darba apstākļiem un kuru apdrošināšanas stāžs ir ne mazāks: vīriešiem – par 20 gadiem, sievietēm – par 15 gadiem, ja vismaz ceturtdaļa no tiem nostrādāti darbos ar sevišķi kaitīgiem un sevišķi smagiem darba apstākļiem, noteiktais koeficients ir 1,2 (vīriešiem) un 1,22 (sievietēm). Bet personām, kuras ir strādājušas darbos ar kaitīgiem un smagiem darba apstākļiem un kuru apdrošināšanas stāžs ir ne mazāks: vīriešiem – par 25 gadiem, sievietēm – par 20 gadiem, ja vismaz ceturtdaļa no tiem nostrādāti darbos ar kaitīgiem un smagiem darba apstākļiem, noteiktais koeficients ir 1,09 (vīriešiem) un 1,1 (sievietēm).

Atbilstoši Pensiju likuma pārejas noteikumu 11. punktam, nosakot tiesības uz pensiju sakarā ar apdrošināšanas stāžu, kāds norādīts šo pārejas noteikumu 10.punkta 1. apakšpunktā, par darbu sevišķi kaitīgos un sevišķi smagos darba apstākļos vai kaitīgos un smagos darba apstākļos Latvijas teritorijā, piemērojami saraksti, kas līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai noteica ražotņu, darbu un profesiju atbilstību darbam, kas dod tiesības uz pensiju ar atvieglotiem noteikumiem.

2. Pieteikuma iesniedzējs – Staņislavs Kušneris – apstrīd Pensiju likuma pārejas noteikumu 8. un 9. punkta atbilstību vairākiem Satversmes pantiem un lūdz atzīt apstrīdētās normas par spēkā neesošām no sprieduma pasludināšanas brīža.

S.Kušneris norāda, ka viņa kopējais darba stāžs ir 41 gads un 11 mēneši, no kuriem 13 gadi un 5 mēneši nostrādāti kaitīgos un smagos darba apstākļos. Atbilstoši pieteikuma brīdī spēkā esošajām tiesību normām, viņš tiesības uz vecuma pensiju iegūtu, sasniedzot 62 gadu vecumu, tas ir, vispārējo pensionēšanās vecumu.

2.1. Pieteikumā izteikts viedoklis, ka apstrīdētās normas ir pretrunā ar Satversmes 109. pantu, jo tiesības uz sociālo nodrošinājumu ietver arī tiesības uz atvieglotiem pensionēšanās noteikumiem, ja ir strādāts kaitīgos un smagos darba apstākļos. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka tiesiskā un demokrātiskā valstī personām, kas strādājušas šādos apstākļos, būtu jānosaka agrāks pensionēšanās vecums, nekā paredz vispārējā kārtība. Pieteikumā uzsvērts, ka viena no sociālajām tiesībām ir pensionēšanās vecuma samazināšana personām, kuras pietiekami ilgu laiku strādājušas kaitīgos un smagos darba apstākļos. Turklāt būtu jāņem vērā apstākļi, ka personas, kas strādājušas šādā darbā, var nebūt spējīgas darbu veikt līdz vispārējā pensijas vecuma sasniegšanai, jo minētie darba apstākļi būtiski pasliktina cilvēka veselību.

2.2. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka, nosakot vienādu pensionēšanās vecumu un neņemot vērā darba apstākļus, konkrēti – to, vai cilvēks ir vai nav strādājis kaitīgos un smagos darba apstākļos, tiek pārkāpts Satversmes 91. pants, jo pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, esot noteikta vienāda attieksme.

2.3. Pieteikumā norādīts, ka valsts rīcībai jābūt konsekventai – ja likumdevējs reiz noteicis atvieglojumus par darbu kaitīgos un smagos apstākļos, tad šīs tiesības nevar tikt atņemtas, citādi tiek pārkāpts tiesiskās noteiktības un tiesiskās paļāvības princips, kas izriet no Satversmes 1.panta. Pieteikumā atzīmēts: ja valsts likumā, proti, - 1990. gada 29. novembra likumā “Par valsts pensijām”, bija garantējusi pensijas piešķiršanu ar atvieglotiem noteikumiem personām, kuras strādājušas kaitīgos un smagos darba apstākļos, tad šādas tiesības nevar tikt vēlāk atņemtas, īpaši ar normu, kas ietverta likuma pārejas noteikumos. S.Kušneris norāda, ka cilvēki, strādājot kaitīgos un smagos darba apstākļos, apzinājās, ka tiek negatīvi ietekmēta viņu veselība, bet vienlaikus paļāvās uz to, ka valsts viņiem ir garantējusi atvieglotus pensionēšanās nosacījumus.

2.4. Pieteikuma iesniedzējs, iepazīties ar lietas materiāliem, norāda, ka neapstrīd Pensiju likuma pārejas noteikumu 8. punktā reglamentēto pensionēšanās vecuma noteikšanas kārtību, bet iebilst pret to, ka identiski noteikumi tiek piemēroti visām personām, neņemot vērā, vai tās ir vai nav strādājušas smagos un kaitīgos vai sevišķi smagos un sevišķi kaitīgos darba apstākļos.

S.Kušneris arī norāda, ka neapstrīd Pensiju likuma pārejas noteikumu 9. punktu daļā, kura noteic, ka pārtraucama turpmāka apdrošināšanas stāža noteikšana, kas dod tiesības uz pensiju ar atvieglotiem noteikumiem par darbu sevišķi kaitīgos un sevišķi smagos darba apstākļos vai kaitīgos un smagos darba apstākļos. Tomēr S.Kušneris uztur argumentu, ka tiesības pensionēties agrāk būtu nosakāmas personām, kas līdz šo Pensiju likuma grozījumu pieņemšanai ir ilgstoši strādājušas šādos apstākļos.

3. 2006. gada 2. novembrī Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) pieņēma likumu „Grozījumi likumā „Par valsts pensijām””. Likums stājās spēkā 2007. gada 1. janvārī.

Ar 2006. gada 2. novembra grozījumiem Pensiju likuma pārejas noteikumi tika papildināti ar 48. punktu, kas noteic: „No 2007.gada 1.janvāra personām, kuru kopējais apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 25 gadiem, no kuriem līdz 1995.gada 31.decembrim vismaz trešā daļa nostrādāta kaitīgos un smagos vai sevišķi kaitīgos un sevišķi smagos darba apstākļos saskaņā ar pārejas noteikumu 11.punktā ietvertajiem sarakstiem, ir tiesības vecuma pensiju pieprasīt piecus gadus pirms šā likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktā vecuma sasniegšanas (ievērojot šo pārejas noteikumu 8.punktu).”

Līdz ar Pensiju likuma pārejas noteikumu 48. punkta spēkā stāšanos tiek mainīta pensiju piešķiršanas kārtība personām, kas strādājušas kaitīgos un smagos vai sevišķi kaitīgos un sevišķi smagos darba apstākļos.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – **Saeima** – informācijā, kas tika pieprasīta pēc Pensiju likuma grozījumu pieņemšanas, norāda, ka 2006. gada 2. novembrī pieņemtie grozījumi Pensiju likumā rada labvēlīgāku normatīvo regulējumu attiecībā uz tām personām, kuras pirms 1996. gada 1. janvāra strādāja kaitīgos un smagos vai sevišķi kaitīgos un sevišķi smagos darba apstākļos.

5. Labklājības ministrija informācijā, kas tika pieprasīta pēc Pensiju likuma grozījumu pieņemšanas, norāda, ka līdz ar 2006. gada 2. novembrī pieņemto grozījumu spēkā stāšanos 2007. gada 1. janvārī personas, kuras noteiktu laiku strādājušas kaitīgos un smagos vai sevišķi kaitīgos un sevišķi smagos darba apstākļos, vecuma pensiju varēs pieprasīt piecus gadus agrāk nekā to paredz Pensiju likuma pārejas noteikumu 8. punkts. Personas, kuras strādājušas sevišķi smagos un sevišķi kaitīgos darba apstākļos, ja vien tām ir nepieciešamais apdrošināšanas stāžs, vecuma

pensiju varēs pieprasīt: sievietes no 46 gadiem (kopš 2007. gada 1. jūlija no 46,5 gadiem), vīrieši – no 51 gada (kopš 2007. gada 1. jūlija no 51,5 gadiem). Savukārt personas, kuras strādājušas smagos un kaitīgos darba apstākļos, vecuma pensiju varēs pieprasīt : sievietes no 51 gada (kopš 2007. gada 1. jūlija no 51,5 gadiem), vīrieši – no 56 gadiem (kopš 2007. gada 1. jūlija no 56,5 gadiem).

Ministrija atzīmē, ka vienlaikus ir noteiktas augstākas prasības attiecībā uz pensijas piešķiršanai nepieciešamo apdrošināšanas stāžu. Līdz brīdim, kad stājās spēkā grozījumi, personām, kuras strādājušas kaitīgos un smagos vai sevišķi kaitīgos un sevišķi smagos darba apstākļos, vecuma pensijas piešķiršanai ar atvieglotiem noteikumiem nepieciešamais kopējais apdrošināšanas stāžs bija noteikts no 15 līdz 25 gadiem (atkarībā no personas dzimuma un darba smaguma pakāpes) un vismaz ceturtajai daļai no minētā stāža bija jābūt nostrādātai kaitīgos un smagos vai sevišķi kaitīgos un sevišķi smagos darba apstākļos (no 3 gadiem un 9 mēnešiem līdz 6 gadiem un 3 mēnešiem – atkarībā no dzimuma un darba smaguma pakāpes). Saskaņā ar Pensiju likuma pārejas noteikumu 48. punktu kopējam apdrošināšanas stāžam (gan vīriešiem, gan sievietēm) ir jābūt vismaz 25 gadiem, no kuriem vismaz trešajai daļai (tas ir, 8,3 gadiem) jābūt nostrādātiem kaitīgos un smagos vai sevišķi kaitīgos un sevišķi smagos darba apstākļos.

6. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra informācijā, kas tika pieprasīta pēc Pensiju likuma grozījumu pieņemšanas, norāda, ka, izskatot S.Kušnera iesniegtos apdrošināšanas stāžu apliecināšanos dokumentus, ir konstatēts, ka S.Kušneris sasniedzis Pensiju likuma pārejas noteikumu 48. punktā paredzēto pensijas vecumu, kā arī pierādījis pensijas piešķiršanai nepieciešamo apdrošināšanas stāžu. Līdz ar to viņam ir tiesības saņemt vecuma pensiju no 2007. gada 1. janvāra.

7. Gadījumi, kad ar Satversmes tiesas lēmumu var izbeigt tiesvedību lietā līdz sprieduma paskaidrošanai, ir noteikti Satversmes tiesas likuma 29. pantā. Atbilstoši šā panta pirmās daļas 6. punktam tiesvedību var izbeigt gadījumos, kad tās turpināšana lietā nav iespējama.

7.1. Personu tiesības vērsties Satversmes tiesā saistāmas tikai ar šīs konkrētās personas tiesību aizskārumu. Konstitucionālās sūdzības mērķis ir aizsargāt personai Satversmē noteiktās pamattiesības. Satversmes tiesas likuma 19.² pants noteic, ka pieteikuma iesniedzējs var apstrīdēt tikai tādu normu, kas aizskar viņa pamattiesības.

Satversmes tiesa ņem vērā to, ka līdz ar grozījumu spēkā stāšanos 2007. gada 1. janvārī pieteikuma iesniedzējam rodas tiesības uz agrāku pensionēšanos. Tādējādi vairs nepastāv konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pamattiesību aizskārums.

7.2. Konstitucionālajā sūdzībā S.Kušneris lūdza atzīt apstrīdētās normas par spēkā neesošām no sprieduma pasludināšanas brīža, bet tiesības saņemt vecuma pensiju viņam tiek nodrošinātas no 2007. gada 1. janvāra. Tādējādi nav nepieciešams izskatīt lietu, lai izvērtētu apstrīdēto normu atbilstību Satversmei līdz likumdevēja izdarīto Pensiju likuma grozījumu spēkā stāšanās dienai.

Līdz ar to lietas tiesvedības turpināšana nav iespējama.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, Satversmes tiesa

nolēma:

Izbeigt tiesvedību lietā **Nr. 2006-14-01 „Par likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 8. un 9. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91. un 109. pantam”**, kas ierosināta pēc Staņislava Kušnera sūdzības.

Lēmums nav pārsūdzams.

Rīcības sēdes priekšsēdētājs

A.Endziņš